

Drago Kunej

Specifike delovanja folklornih skupin v okviru manjšinskih etničnih skupnosti na Slovenskem¹

1 Uvod

Folklorne skupine se uvrščajo v širši okvir »folklorne dejavnosti«, ki predstavlja na tradiciji temelječo glasbo, ples, oblačilno kulturo ter šege in navade. Velikokrat so ti elementi tradicije najbolj celostno zaobjeti ravno v delovanju folklornih skupin, ki jih združujejo in povezujejo ter v obliki glasbeno-plesnih odrskih postavitev javno predstavljajo na različnih prireditvah. Pripadniki manjšinskih etničnih skupnosti v Sloveniji, ki so organizirani v kulturna društva, pogosto pripisujejo delovanju folklornih skupin zelo velik pomen pri »ohranjanju in razvijanju svoje narodne identitete« (Glamočanin 2010:127), zato folklorne skupine velikokrat predstavljajo najbolj množično, aktivno in reprezentativno dejavnost kulturnih društev etničnih manjšinskih skupnosti v Sloveniji.

Delovanje folklornih skupin ima na Slovenskem že skoraj stoletje dolgo tradicijo, zgodovina in razvoj folklornih skupin na Slovenskem, ki z nekaj specifikami sicer ne odstopa bistveno od delovanja folklornih skupin v tem delu Evrope,² pa sta bila obravnavana že na več mestih (npr. Kunej 2018, 2020). Raziskava se tokrat osredotoča na tiste folklorne skupine etničnih manjšinskih skupnosti (albanske, bošnjaške, črnogorske, hrvaške, makedonske in srbske folklorne skupine), ki so se v Sloveniji izoblikovale šele z razpadom Jugoslavije in jih pred tem v Sloveniji ni bilo. Prispevek osvetli delovanje in organiziranost folklornih skupin na Slovenskem pred razpadom Jugoslavije, analizira okoliščine, ki so ob osamosvojitvi Slovenije pripomogle k nastanku in institucionalizaciji folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti ter izpostavi specifike njihovega delovanja v okviru ljubiteljske kulturne dejavnosti v Sloveniji.

1 To poglavje je rezultat tako projekta *Glasba in etnične manjšine: (trans)kulturna dinamika v Sloveniji po letu 1991* (J6-8261 B) kot tudi raziskovalnega programa *Folkloristične in etnološke raziskave slovenske ljudske duhovne kulture* (P6-0111), ki ju je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

2 Delovanje folklornih skupin, njihov namen in odrska produkcija so v zadnjem obdobju tema različnih folklorističnih in etnoloških razprav, ki jih avtorji naslavljajo na te prakse v jugovzhodni in vzhodni Evropi, pri tem pa se osredotočajo predvsem na obdobje druge polovice 20. stoletja ter njihovo funkcijo v totalitarnih in socialističnih ureditvah.

Raziskava izhaja iz avtorjevih lastnih izkušenj, ki jih je pridobil kot aktivni član različnih folklornih skupin v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja ter bil priča programskim spremembam in novim usmeritvam pri delu folklornih skupin ob razpadu Jugoslavije. Avtobiografska metoda je za poznejše časovno obdobje nadgrajena z udeležbo in opazovanjem različnih prireditev, kjer so nastopale folklorne skupine. Glede podatkov se raziskava naslanja na različne prispevke in poročila, ki so jih objavljali organizatorji in strokovni spremljevalci srečanj folklornih skupin, ter na uporabo digitalne etnografije. Dodaten uvid v obravnavano tematiko predstavljajo opravljeni pogovori in intervjuji z vodji posameznih folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti oz. tistimi, ki so bili hkrati del institucionalnega usmerjanja takšnih skupin.

2 Folklorne skupine na Slovenskem pred razpadom Jugoslavije

2.1 Zgodovinsko ozadje in institucionaliziran okvir delovanja

Začetki folklornih skupin na Slovenskem segajo v prvo polovico 19. stoletja. Zаметki so povezani s praznovanjem 60-letnice vladanja Franca Jožefa 12. junija 1908 na Dunaju, ki so se ga udeležile tudi izbrane skupine domačinov iz različnih krajev Kranjske dežele, v katerih so pozneje nastale folklorne skupine. V 30. letih 20. stoletja so bili pobuda za nastajanje prvih folklornih skupin folklorni festivali, ki jih je v več krajih (v Ljubljani, Mariboru, Črnomlju, Metliki) z namenom predstaviti in popularizirati ljudsko kulturo v okviru delovanja Glasbenonarodopisnega inštituta organiziral France Marolt. Vanje so bile vključene različne skupine domačinov (t. i. *narodopisne skupine*), predvsem iz Bele krajine, vzhodne Štajerske in Prekmurja, ki so na teh festivalih predstavile svoje glasbeno-plesno izročilo (več gl. Kunej 2004, 2009).

Ustanavljanje folklornih skupin se je okrepilo po drugi svetovi vojni v okviru kulturnih in prosvetnih društev. Med prvimi je bila leta 1945 ustanovljena plesno-folklorna skupina v Ljubljani (sedaj AFS France Marolt), s katero je želel France Marolt javnosti predstavljati izsledke glasbenonarodopisnih raziskav. V naslednjem desetletju so nastale posamezne folklorne skupine, ki so delovale znotraj različnih sindikalnih društev ali kot samostojna prosvetna društva. V 60. letih se je vpliv sindikatov na delovanje društev zmanjševal in kulturna društva so se začela osamosvajati. Sprememba se je izražala tudi v poimenovanju: v imenih društev se vse bolj izgubljata naziva prosvetna (tj. vzgojno-izobraževalna) in sindikalna, ki ju nadomešča izraz kulturna.

Nad delovanjem folklornih skupin, ki so bile ves čas pomemben steber prosveto-kulturno-ljubiteljskega delovanja, je vseskozi bdela kulturna politika oz.

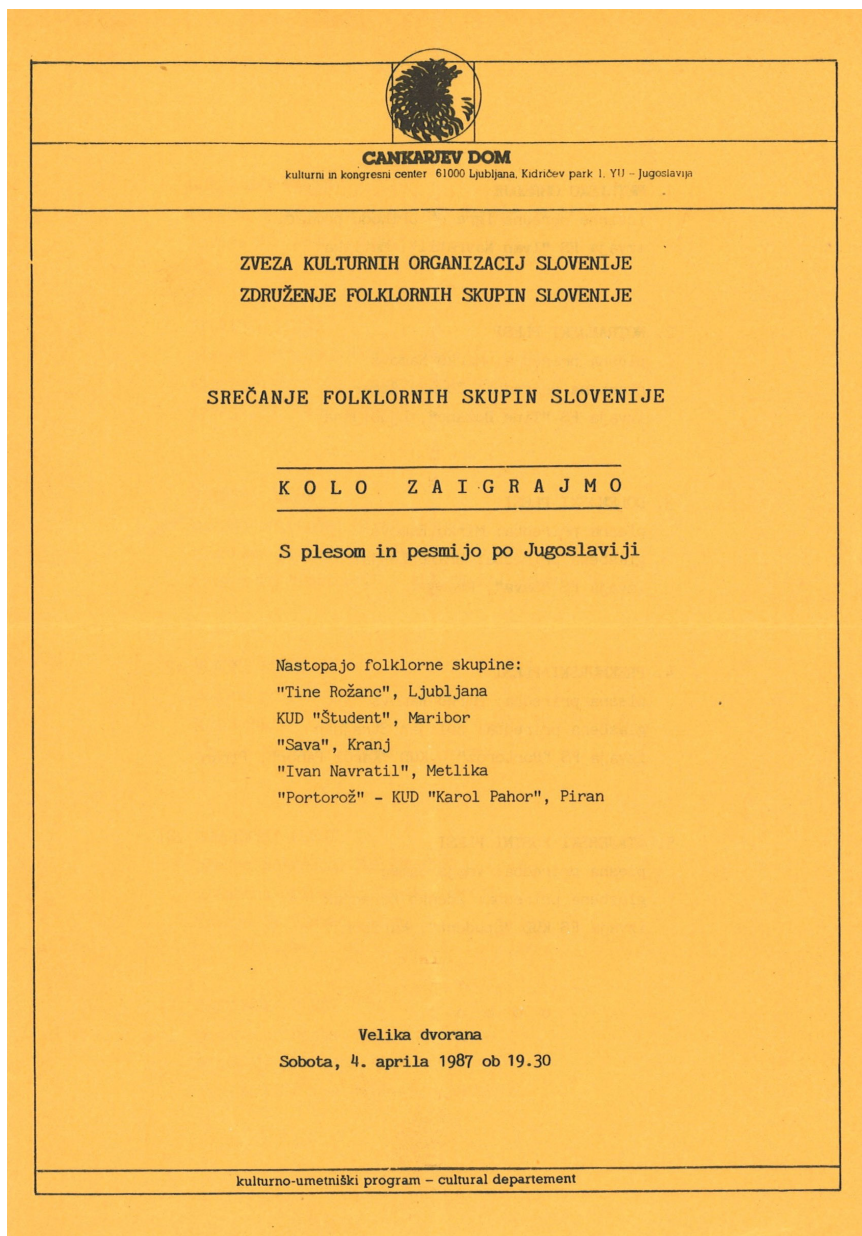
ustrezna državna ustanova. Poimenovanje ustanove se je večkrat spremenilo, njeno poslanstvo pa je ostajalo bolj ali manj nespremenjeno. Na področju ljubiteljske kulture je po drugi svetovni vojni sprva delovala Ljudska prosveta Slovenije, ki je nastala na osnovi programskih smernic Osvobodilne fronte in pozneje prevzela idejna izhodišča Komunistične partije Slovenije. V 50. letih se je ustanovljalo vse več delavsko prosvetnih društev znotraj sindikatov, kar je privedlo do tega, da je bila ustanovljena Zveza Svobod in prosvetnih društev Slovenije. V 60. letih se je organizacija preimenovala v Zvezo kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije, leta 1977 pa v Zvezo kulturnih organizacij Slovenije (ZKOS). V 90. letih je ZKOS zaznamovala statusna neurejenost in porušen sistem dotedanjega financiranja. Leta 1996 je začel delovati Sklad Republike Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti (SLKD), ki je zagotavljal strokovno pomoč za ljubiteljsko kulturno dejavnost in sofinanciral programe, ki so presegali lokalni pomen. Ta se je leta 2010 preimenoval v Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD).

Sprva je bila vloga ustanove, ki je skrbela za delovanje folklornih skupin, bolj politično-finančne narave, sčasoma pa se je krepila tudi njena vloga strokovnega usmerjevalca dejavnosti. Od leta 1984 je na ustanovi zaposlen poseben sodelavec za področje folklorne dejavnosti, ki strokovno spremlja, organizira in usmerja delovanje. Poleg tega delovanje skupin vseskozi spremljajo in usmerjajo tudi različna strokovna delovna telesa, sestavljena iz zunanjih članov, ki sodelujejo pri spremljanju delovanja folklornih skupin, oblikovanju izobraževalnih aktivnosti in odločanju o finančni podpori.

Z namenom prikaza, strokovnega spremljanja in usmerjanja delovanja folklornih skupin so bila organizirana tudi letna srečanja folklornih skupin, ki so imela v času Jugoslavije predvsem revijalni značaj ter niso bila tekmovalno in ocenjevalno naravnana. Srečanja so potekala na območnem, regijskem in državnem³ nivoju, na vsakem pa so se izbirale skupine, ki so se nato predstavile na višjem nivoju. Izbor ni bil odvisen le od kakovosti predstavljenega programa, ampak je upošteval tudi doseženi napredek, ki ga je skupina prikazala v primerjavi s prejšnjim letom. Po vsakokratnem srečanju je sledil razgovor s strokovnim spremljevalcem, ki je prireditve spremljal. Po zaključku prireditve je podal svoje mnenje za vsak posamezni nastop ter z napotki, spodbudami in strokovnimi mnenji usmerjal nadaljnje delo in program nastopajočih skupin.⁴

3 V času Jugoslavije se je odvijalo srečanje le na republiškem nivoju, torej na območju Slovenije, nikoli pa ni bilo uradnega državnega nivoja za celotno Jugoslavijo.

4 Današnji tristopenjski sistem izbire folklornih skupin na srečanjih je tekmovalno-ocenjevalnega značaja (zato se zanj pogovorno večkrat uporablja izraz tekmovanje). Strokovni spremljevalec oceni nastop vsake skupine po določenih kriterijih, ga s pomočjo točkovnika ovrednoti in na podlagi seštevka točk pripravi izbor skupin za naslednji nivo. Na regijskih srečanjih sta dva strokovna spremljevalca (za ples, za glasbo), ki izbereta skupine za državni nivo. Doseganje teh nivojev predstavlja pomembno (ali celo ključno) referenco pri različnih razpisih, ki sofinancirajo programe in delovanje skupin.

Fotografija 5.1: Naslovnica programske knjižice prireditve Srečanje folklornih skupin Slovenije v organizaciji Zveze kulturnih organizacij Slovenije in Združenja folklornih skupin Slovenije iz leta 1987. Prireditvev že z naslovom Kolo zaigramo in podnaslovom S plesom in pesmijo po Jugoslaviji kaže usmerjenost v prikazovanje izročila različnih narodov in narodnosti Jugoslavije (Vir: Zasebni arhiv RK).

2.2 Programska usmerjenost

Začetki delovanja folklornih skupin na Slovenskem so bili povezani s predstavitvijo večinoma še živih glasbenih in plesnih tradicij. Po drugi svetovni vojni, ko je delovalo vse več folklornih skupin, je bila dolgo časa uveljavljena delitev na t. i. *izvirne folklorne skupine* in *poustvarjalne folklorne skupine*. *Izvirne folklorne skupine* so na odru predstavljale svoje še živo glasbeno-plesno izročilo oz. izkušnjo, delovale so praviloma v ruralnem okolju in bile po številu članov manjše, medtem ko so *poustvarjalne folklorne skupine* predstavljale na novo naučen plesni repertoar, delovale so tudi v urbanem okolju in imele številčno članstvo (več gl. Kunej 2020).⁵

Predvsem številne *poustvarjalne folklorne skupine* so imele repertoar, ki ni bil vezan le na slovensko glasbeno-plesno izročilo, temveč tudi na predstavljanje izročila drugih republik Jugoslavije. To je veljalo v vseh republikah Jugoslavije, tako za ljubiteljske folklorne skupine, ki so delovale v večjih krajih in mestih, kakor tudi za profesionalne nacionalne folklorne ansamble.⁶ S tem so folklorne skupine kot kulturne institucije delovale tudi politično, saj so s svojo programsko usmerjenostjo podpirale splošno uveljavljeno načelo *bratstva in enotnosti* med narodi in narodnostmi v Jugoslaviji.⁷

Folklorne skupine na Slovenskem v času pred drugo svetovno vojno, ko smo bili Slovenci že del skupne Kraljevine Jugoslavije, še niso predstavljale plesnega in glasbenega izročila drugih narodov Jugoslavije, ampak so bile usmerjene le na slovensko izročilo. Kmalu po letu 1945 pa se je repertoar folklornih skupin spremenil, kar dokazuje tudi arhivsko gradivo. Tako npr. letak za »tekmo« folklornih plesnih skupin, ki jo je leta 1949 organizirala Zveza sindikatov Jugoslavije oziroma njena ljubljanska izpostava, razkriva, da je na prireditvi sodelovalo sedem folklornih skupin, ki so delovale v okviru različnih sindikatov (železničarskega, strojnega, gradbenega, tiskarskega, trgovskega). Od sedmih skupin so tri skupine predstavile program, vezan izključno na slovensko glasbeno-plesno izročilo, tri skupine so v svoj program vključevale tudi glasbo in ples drugih republik Jugoslavije, ena skupina pa je predstavila program z izključno izročilom druge republike (Zveza sindikatov Jugoslavije 1949).

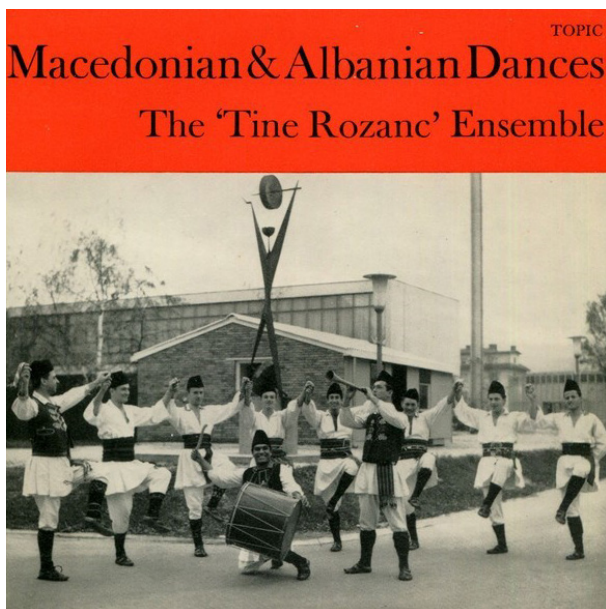
5 Pozneje takšna delitev ni bila več smiselna, saj članom folklornih skupin ni bila več skupna izkušnja plesa, ki ga prezentirajo na odru v smislu *živega plesa* (Nahachewsky 2012), temveč je postala njihova skupna izkušnja *nastopanje* – poustvarjanje ljudskega plesa na odru in javno predstavljanje. Na to opozarja v zadnjem času vse več avtorjev (npr. Wrazen 2005; Shay 2016; Bejtullahu 2016; Kunej 2020) in velja v Sloveniji za različne vrste folklornih skupin.

6 Slovenija je bila poleg Črne gore ter Bosne in Hercegovine edina republika, ki ni imela nacionalnega ansambla (več gl. Kunej 2018; Petkovski 2016).

7 Zanimivo je dejstvo, da folklorne skupine med slovenskimi izseljenci v svoje programe praviloma niso vključevale izročila drugih republik Jugoslavije, kar je lahko močen argument za to, da tovrstne folklorne skupine med izseljenci opredelimo kot kulturni nacionalizem na daljavo, ki si je tudi prek izbranih glasbenoplesnih kulturnih praks prizadeval za idejo slovenstva (prim. Kunej in Kunej 2016).

Usmerjenost v predstavljanje programa različnih narodov in narodnosti Jugoslavije pri folklornih skupinah je poleg političnega konteksta treba razumeti tudi s pragmatičnega stališča. Folklorna skupina z raznovrstnim programom je bila atraktivnejša za gledalce ter na različnih festivalih doma in v tujini bolj priljubljena in uspešna. Za folklorne skupine je programska usmerjenost v glasbeno-plesno izročilo celotne Jugoslavije predstavljala neformalen pogoj za sodelovanje na folklornih festivalih v tujini, kjer so skupine v prvi vrsti predstavljale skupno državo Jugoslavijo.⁸ Ambicije zastopati državo na festivalih v tujini so imele predvsem večje in bolj uveljavljene skupine, ki so imele tudi številnejše članstvo, bile bolje organizirane ter imele boljšo finančno (in politično) podporo.

Takšen program so izvajale praviloma skupine v večjih krajih in mestih, kjer je bilo tudi največ priseljencev iz drugih republik Jugoslavije. Manjše folklorne skupine, ki so delovale predvsem na podeželju, so s svojim programom predstavljale predvsem slovensko izročilo. Razlogov za to je bilo več; med njimi lahko izpostavimo predvsem naslanjanje na lokalno tradicijo in manj številno članstvo v skupini, ki je bilo tudi etnično bolj enotno, ter predstavljanje glasbeno-plesnega izročila predvsem v domačem okolju in ne na festivalih v tujini.

Fotografija 5.2: Ovitek gramofonske plošče folklorne skupine Tine Rožanc, na kateri je posneto nekaj plesnih melodij iz njihovega raznolikega repertoarja, ki je zajemal izročilo celotne Jugoslavije (Topic Records, TOP 112, London: 1963).

⁸ Ko je leta 1973 AFS France Marolt kot prva slovenska skupina gostovala v ZDA, je na turneji izvajala eno slovensko programsko točko, ostale štiri so pripadale jugoslovanskemu programu.

Po razpadu Jugoslavije in osamosvojitvi Slovenije leta 1991 je prišlo v repertoarju mnogih folklornih skupin v Sloveniji do velikih sprememb, saj so prenehale z izvajanjem programa narodov in narodnosti Jugoslavije ter se usmerile izključno na predstavitev slovenskega izročila. Po oceni so tovrstne skupine tako čez noč izgubile dve tretjini do polovico svojega dotedanjega programa (več gl. Kunej 2020).

3 Pojav folklornih skupin v okviru društev manjšinskih etničnih skupnosti

Danes so vse folklorne skupine v Sloveniji institucionalno organizirane in delujejo kot sekcije znotraj kulturnih društev ali pa so celo samostojna (folklorna) društva, zato sta tudi pojav in delovanje folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti tesno povezana z ustanavljanjem in aktivnostmi kulturnih društev.

3.1 Ustanavljanje društev manjšinskih etničnih skupnosti

V času Jugoslavije v Sloveniji ni bilo formalno organiziranih skupin in društev, kjer bi se srečevale in delovale etnične skupine pripadnikov nekdanjih republik Jugoslavije in v katerih danes delujejo folklorne skupine. Poglavitni razlog je izhajal iz državne ureditve, ki je združevala šest socialističnih republik (Slovenijo, Hrvaško, Srbijo, Bosno in Hercegovino, Črna gora, Makedonijo) in dve avtonomni pokrajini (Vojvodino, Kosovo) v federativno državo, kar je odražalo tudi uradno ime Socialistična federativna republika Jugoslavija, krajše SFRJ. Ureditev je zagotavljala enakopraven položaj prebivalcev Jugoslavije v vseh republikah in pokrajinah ter je temeljila na načelu *bratstva in enotnosti*, ki je izpostavljalo »bratski«
odnos med narodi in narodnostmi ter enakost vseh prebivalcev v socializmu. S tem so želeli rešiti zapletene mednacionalne, kulturne in verske odnose v Jugoslaviji. Čeprav je v času Jugoslavije v Sloveniji živelo precej ljudi iz drugih republik, ki so imigrirali v Slovenijo predvsem zaradi ekonomskih razlogov, so te migracije veljale kot notranje migracije v državi. Zaradi federativne državne ureditve, načela enakosti vseh prebivalcev ter vsesplošnega uveljavljanja *bratstva in enotnosti* med migranti ni bilo formalnega organiziranja društev, ki bi temeljila na etnični pripadnosti. Državne ustanove so namreč programsko vodile internacionalizacijo in kulturno izmenjavo med republikami in narodi skupne države ter omogočale številne kulturne izmenjave in srečevanja. Poleg tega državna politika ni podpirala ustanavljanja kulturnih društev na nacionalni podlagi, zato so obstajale le nekatere neformalne oblike druženja pripadnikov etničnih skupin, npr. v obliki klubov (prim. Dimitrievski idr. 2014:8).

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 in razpadu Jugoslavije so se družbeno-politične razmere spremenile, s tem pa se je spremenil tudi status prebivalcev iz drugih republik Jugoslavije v Sloveniji. Razmere so povzročile »stanje kulturne osame« (Dimitrievski idr. 2014:11), ko so bili pretrgani stiki med ustanovami in tudi posamezniki nekdanjih republik Jugoslavije, kar so občutili predvsem priseljenci iz nekdanjih republik Jugoslavije. Spremenil se je njihov odnos »mi–drugi«. Čeprav so večinoma sprejeli slovensko državljanstvo in zaživali v novi državi Sloveniji, pa so se iz pripadnikov nekoč skupne države spremenili v etnične manjšinske skupnosti, ki so pogosto čutile potrebo po krepitvi svoje etnične identitete, »razločevanju manjšinskega naroda od večinskega« (Bejtullahu 2016:161) in imele željo po povezovanju z matičnimi narodi.

Rezultat omenjenih sprememb je bil, da so se skladno z Zakonom o društvih začela ustanavljati društva na etnični osnovi, ki danes predstavljajo institucionalizirano obliko dejavnosti priseljencev v Sloveniji ter s svojimi raznolikimi dejavnostmi omogočajo druženje in izražanje pripadnosti. Pogosto so bili zametki teh društev neformalne aktivnosti in sodelovanja pripadnikov manjšinskih skupnosti pri humanitarni dejavnosti v začetku 90. let, ko je na nekaterih območjih Jugoslavije še trajala vojna; v Sloveniji živeči priseljenci so s humanitarnimi akcijami pomagali prebivalcem in sorodnikom v domovini in skrbeli za begunce. Ko so se razmere na Balkanu umirile, so se aktivnosti usmerile v organiziranje družabnih večerov, zabav in prireditev ter v formalno ustanavljanje društev (več gl. Glamočanin 2010; Bejtullahu 2016; Perić Kaselj idr. 2016). Čeprav so društva delovala na različnih področjih, so bila najpogosteje usmerjena v kulturne dejavnosti, kar se večinoma odraža že v samem imenu društev.⁹ Delovanje na področju kulture in umetnosti tako predstavlja pogosto in pomembno dejavnost mnogih društev manjšinskih etničnih skupin v Sloveniji.

Kulturna društva pripadnikov drugih narodov z območja razpadle skupne države so se začela v Sloveniji formalno ustanavljati z letom 1992, številčneje pa so se začela pojavljati v sredini 90. let, ko se je končala vojna ob razpadu Jugoslavije. Njihovo število je hitro naraščalo. Tako je bilo po podatkih Vere Kržišnik-Bukić sredi leta 2004 število uradno registriranih kulturnih društev, združenj in zvez Albancev, Bošnjakov, Črnogorcev, Hrvatov, Makedoncev in Srbov

9 Tako npr. v prispevku o hrvaških društvih v Sloveniji beremo, da ima od enajstih društev, ki so vključena v *Zvezo hrvaških društev v Sloveniji*, kar osem društev v svojem imenu besedno zvezo »hrvaško kulturno društvo« (Perić Kaselj idr. 2016:109). Tudi sezname društev v drugih zvezah kažejo močno zastopanost izrazov »kulturno društvo« ali »kulturno umetniško društvo« v njihovih imenih, nekatere zveze pa celo s svojim imenom nakazujejo, da združujejo društva s področja kulture (npr. *Zveza makedonskih kulturnih društev v Sloveniji*, *Bošnjaška kulturna zveza Slovenije*).

že 64, leta 2008 pa 70 (Kržišnik-Bukić 2008:130). Po oceni iz leta 2014 naj bi v Sloveniji takrat delovalo »prek 100 takih društev« (Dimitrievski idr. 2014:13).¹⁰

Z naraščanjem števila kulturnih društev etničnih skupnosti se je pokazala potreba po povezovanju, skupnem delovanju in koordiniranju dejavnosti društev, kar se je realiziralo v ustanavljanju zvez kulturnih društev posameznih etničnih skupin.¹¹ Zveze predstavljajo krovne organizacije, ki združujejo društva in izpostavljajo njihove skupne cilje delovanja, med katerimi so pogosto izpostavljeni ohranjanje nacionalne identitete ter negovanje tradicije, kulture in jezika, pa tudi aktivno vključevanje v reševanje družbenega statusa in uveljavljanje kolektivnih pravic pripadnikov etničnih skupnosti.

Zveze, ki so povezovale društva posameznih etničnih skupnosti, so imele nekatere skupne interese in cilje, predvsem lažje uveljavljanje svojih programov v razmerju do države in njenih institucij, zato so se leta 2003 povezale v t. i. *Koordinacijo EXYUMAK oz. Koordinacijo Zvez in kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti razpadle SFRJ v Republiki Sloveniji*, ki se je leta 2006 na podlagi Zakona o društvih uradno registrirala kot društvo z imenom *Zveza zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti razpadle SFRJ v Republiki Sloveniji* (več gl. Kržišnik-Bukić 2008). V sporazumu o ustanovitvi Koordinacije, ki so ga podpisale zveze kulturnih društev Albancev, Bošnjakov, Hrvatov, Makedoncev, Srbov in pozneje Črnogorcev, so opredelili namen delovanja, pri čemer so izpostavili prizadevanja za priznanje položaja narodnih manjšin omenjenim etničnim skupnostim (prim. Dimitrievski idr. 2014:13). Vera Kržišnik-Bukić o Zvezi zvez ugotavlja:

Gre za dejansko neformalno in glede na razmere skupno politično predstavništvo obravnavane populacije v RS. To je telo z dvojno, s komplementarno vlogo, ki navznoter artikulira in sintetizira skupne interese predstavljenih entitet kot celote, navzven pa vzpostavlja stike z državnimi organi, s političnimi strankami, z drugimi subjekti v Sloveniji in zunaj nje ter mediji, skratka z vsemi, ki so pripravljeni tako in drugače prispevati k uveljavljanju ciljev Zveze zvez ali jih vsaj razumeti (Kržišnik-Bukić 2008:131).

10 Primer hitrega naraščanja števila društev je razviden tudi v predstavitvi organiziranosti pripadnikov srbske skupnosti v kulturna društva, kjer je navedeno, da je bilo leta 2003 v Sloveniji registriranih približno 15 srbskih kulturnih društev, v naslednjih šestih letih pa se je njihovo število skoraj podvojilo, tako da je bilo leta 2009 registriranih že 27 društev (Glamočanin 2010:124).

11 *Zveza makedonskih kulturnih društev v Sloveniji* je bila ustanovljena že leta 1994 in po podatkih na spletu vključuje sedem kulturnih društev. *Zveza srbskih društev Slovenije* je bila ustanovljena leta 1996, ob ustanovitvi je imela osem društev, njihovo število pa se je z leti povečalo na 17. *Bošnjaška kulturna zveza Slovenije* je bila uradno registrirana leta 1997, v letu 2014 pa je bilo v zvezo včlanjenih devet društev. *Zveza črnogorskih društev Slovenije* je bila ustanovljena leta 2009, ob ustanovitvi je imela dve društvi, pozneje pa se je priključilo še eno društvo. Delujeta tudi *Zveza hrvaških društev v Sloveniji* in *Zveza albanskih društev v Sloveniji*.

Institucionalizirani okviri, v katerih danes delujejo pripadniki etničnih skupnosti, organiziranost v kulturna društva, povezovanje društev v zveze posamičnih narodnih skupnosti ter krovna organizacija zveze zvez narodov in narodnosti nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji omogočajo povezovanje in sodelovanje društev, hkrati pa kažejo na prizadevanja in cilje, ki so širše zastavljeni in presegajo ožje kulturno in umetniško delovanje kulturnih društev. Društva tako prek svojih predstavnikov in zvez delujejo tudi kot »družbeno in politično organizirano telo« (Bejtullahu 2016:160) in se aktivno vključujejo v družbenopolitično dogajanje v Sloveniji.

3.2 Izpostavljena vloga folklorne dejavnosti v društvih

Glasba in ples imata v kulturnih društev etničnih manjšinskih skupnosti veliko vlogo in »posebno mesto, saj imata nacionalno reprezentativen pomen« (Bejtullahu 2016:160). Pri tem v društvih pogosto prevladujejo predvsem različne oblike poustvarjanja glasbene in plesne ljudske tradicije, ki se pogosto realizira v obliki delovanja folklornih skupin, ki so v osrednjem, vzhodnem in jugovzhodnem delu Evrope nastajale tudi na podlagi etnomuzikoloških in folklorističnih raziskovalnih usmeritev in pristopov.

Usmerjenost v folklorno dejavnost in delovanje folklornih skupin v kulturnih društvih manjšinskih etničnih skupnosti pokaže tudi analiza prijavljenih projektov na Javni razpis ETN, ki ga razpisuje Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti za sofinanciranje delovanja društev. Čeprav je v okviru razpisa odprtih več področij (glasbena, gledališka, folklorna, filmska, plesna, likovna in literarna umetnost ter področje, ki združuje več umetnostnih zvrsti), manjšinska etnična društva prijavljajo pretežno del svojih projektov na področje folklorne umetnosti, ki se tako kaže kot glavno področje kulturne produkcije manjšinskih skupnosti in najbolj reprezentativna aktivnost. Prevlada usmerjenosti v folklorno področje je razvidna tudi iz dejstva, da so samostojni glasbeni projekti praviloma vedno povezani s tradicijo, zato so prijavljeni na področje folklorne in ne glasbene umetnosti (več gl. Šivic 2019).

Priljubljenost, razširjenost in številčnost folklorne dejavnosti izpostavljajo tudi same manjšinske etnične skupnosti. Tako je bilo na primeru analize delovanja 27 kulturnih društev pripadnikov srbske skupnosti v Sloveniji ugotovljeno, da je folklorna dejavnost najbolj množična in razvita dejavnost srbskih kulturnih društev,¹² saj je npr. kar v 16 organizirana folklorna sekcija. Pri tem je poudarjeno:

12 Kot primer je navedeno delovanje Kulturnega društva Brdo iz Kranja, kjer folklorna sekcija društva šteje 110 članov, dramska 11, vokalna 7, planinska 15 ter športno-šahovska 20 (Glamočanin 2010:126).

Nobena druga sekcija (dramska, literarna, športna ipd.) ni tako pogosto zastopana. Med 16 društvu je celo nekaj takih, kjer deluje izključno folklorna sekcija in je bila povod za ustanovitev kulturnega društva. [...] Folklorna dejavnost je najbolj množična tako po številu aktivnih članov sekcij, folklornih prireditelj, ki jih organizirajo društva, in tudi po številu obiskovalcev (Glamočanin 2010:124).

Folklorne skupine pa niso le najbolj razširjene in množične dejavnosti v manjšinskih etničnih društvih, ampak pogosto predstavljajo tudi najbolj aktivne sekcije društev. Tako npr. v Makedonskem kulturnem društvu sv. Ciril in Metod iz Kranja ugotavljajo: »Folklorna sekcija je najbolj aktivna sekcija od same ustanovitve društva pa vse do danes. Od prvih začetkov do danes se je izmenjalo več generacij plesalcev v folklorni sekciji« (Dimitrievski idr. 2014:45). Tako so folklorne skupine v mnogih etničnih kulturnih društvih s svojo razširjenostjo, aktivnostjo in množičnostjo najbolj prepoznavne in reprezentativne ter predstavljajo »paradnega konja« društva (prim. <http://www.glas-sandzaka.si/nase-sekcije/folklorna-sekcija>).

4 Značilnosti delovanja folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti

Folklorne skupine manjšinskih etničnih skupnosti pri svoji organiziranosti in delovanju izhajajo iz izkušenj in skupne tradicije folklornih skupin v Jugoslaviji, pri čemer se zgledujejo po folklornih skupinah v matičnih državah, kjer iščejo tudi strokovno, finančno in drugo pomoč pri svojem delu. V njihovem delovanju se pogosto odražajo temeljni cilji etničnih manjšinskih društev, ki so povezani s krepitvijo etnične pripadnosti in negovanja lastne kulture. Hkrati pa se na različne načine prilagajajo smernicam delovanja ljubiteljske kulture in folklornih skupin v Sloveniji. To folklorne skupine manjšinskih etničnih skupnosti po eni strani povezuje, po drugi pa ločuje od delovanja drugih folklornih skupin v Sloveniji.

4.1 Nagovarjanje mlajše generacije in posredovanje kulture

V folklornih skupinah manjšinskih etničnih skupnosti je aktivno vključenih veliko mladih, saj jih privlači narava delovanja, ki združuje glasbo, ples in tradicijo ter se uresničuje na podlagi medsebojnega druženja, nastopanja, srečevanj in tekmovanj. Ravno z vključevanjem mlade generacije v folklorne skupine in s tem tudi v aktivnosti kulturnih društev pa mnogi vidijo uresničevanje enega najpomembnejših ciljev delovanja manjšinskih društev: ohranjanje in posredovanje nacionalne identitete, tradicije in kulture naslednjim rodovom

in s tem zagotavljanje možnosti dolgoročnega obstoja etničnih skupnosti. Tako je npr. tudi v analizi delovanja hrvaških etničnih društev v Sloveniji izpostavljeno, da je pglavitni namen ustanavljanja večine društev »potreba po prenosu etnične kulture svojim naslednikom in pridobitev večjega števila mladih članov skupnosti«, v čemer vidijo tudi edino možnost, da etnična skupnost preživi (Perić Kaselj idr. 2016:110).

Zato pri delovanju folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti večkrat poudarjajo, da ima njihovo delovanje širši pomen za manjšinske skupnosti, in pri tem izpostavljajo »drugačno poslanstvo«, kot jih imajo folklorne skupine v matični domovini:

[...] to je tisto, kar jaz pripovedujem otrokom (to je vsaj moje vide-nje), da naše poslanstvo ni enako kot v kulturnih društvih v Srbiji. Delamo vsi vse enako ali podobno; ampak vedno povem mladini, če so tu samo zaradi plesa ali fizične aktivnosti, potem lahko pleše-jo in pojejo tudi črnske plese ali pojejo v pevskih zborih itn. Če so v društvu zaradi ohranitve tradicije, potem je to lepo, vendar tradicije nikakor ne bomo mogli ohraniti, če jih starši ne učijo jezika, kaj šele zgodovine, geografije našega naroda ... (Rašić 2016:1016).

Na primeru analize delovanja folklornih skupin v okviru srbskih kulturnih društev v Sloveniji je bilo tako izpostavljeno, da aktivnosti folklornih skupin pripomorejo k širši zgodovinski in kulturni ozaveščenosti članov in izgradnji »narodne identitete«, ki je posebej pomembna predvsem za mlajše rodove:

Pri delu folklornih sekcij srbskih kulturnih društev velja poudariti dejstvo, da so vaje in srečanja članov vodene v srbskem jeziku, da se pri opisih plesov in pri poučevanju uporabljajo neprevedena imena in opisi plesov, pesmi in nazivov posameznih šeg ali verovanj. Obenem se pri umeščanju posameznih plesov v področja, od koder izvirajo, člani sekcije poučijo tudi o geografskih področjih Srbije in predelov, kjer so včasih živeli Srbi (v Bosni, na Hrvaškem, v Makedoniji, Romuniji, Bolgariji, na Madžarskem). Poleg geografskih si člani pridobijo znanja o zgodovinskih dejstvih, o naseljevanju Srbov na teh področjih, o njihovem kulturnem razvoju. Seznanjanje s preteklo oblačilno kulturo, z zgodovino razvoja tradicionalnih inštrumentov in drugo prispeva k širjenju vedenj in znanj o posameznem narodu. Poleg tega k spoznavanju narodne identitete in k zavedanju svojih korenin pripomorejo folklorni nastopi. Oblačenje v folklorne kostume, ki večinoma rekonstruirajo »narodno nošo«, že samo po sebi vsaj v času nastopa daje vtis druge, spremenjene identitete (Glamočanin 2010:127).

4.2 Predstavljanje »tradicije« drugim

Poznavalci delovanja folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti izpostavljajo, da ima prikazovanje izročila na odru, še posebej za mlajšo generacijo, velik pomen, saj jih motivirajo druženja, nastopanja, ocenjevanja in tekmovanja. Tudi različna poročila manjšinskih etničnih društev izpostavljajo pomen javnega predstavljanja svoje tradicije. Tako npr. bošnjaška skupina ugotavlja, da je folklorna dejavnost najprimernejša za spoznavanje njihove tradicije in »da na nastopih to pokažejo drugim« (<http://www.glas-sandzaka.si/nase-sekcije/folklorna-sekcija>). Pogosto društva omenjajo, da se je delo v folklornih sekcijah kmalu pokazalo na javnih predstavitev, npr. »prve nastope beležimo takoj po ustanovitvi društva« (Dimitrievski idr. 2014:45).

Sprva so folklorne skupine manjšinskih etničnih skupnosti nastopale predvsem na lokalnih ravneh in v okviru prireditev, ki so jih pripravili člani posameznih kulturnih skupnosti. Z naraščanjem njihovega števila in aktivnosti pa so se skupine začele vse bolj vključevati v različna kulturna dogajanja v Sloveniji, kmalu pa se je pojavila tudi želja in potreba po bolj organiziranem predstavljanju folklornih skupin, medsebojnem spoznavanju, spodbujanju delovanja in skrbi za kakovostno rast.

Tako je leta 1999 Makedonsko kulturno društvo Sv. Ciril in Metod iz Kranja organiziralo »Prvo etnofolklorno srečanje« manjšinskih folklornih skupin. Prireditev z imenom »Etno-folk festival« je kmalu postala tradicionalna, ohranila se je do danes in po mnenju organizatorjev predstavlja »eno največjih folklornih prireditev v organizaciji ljubiteljskega kulturnega društva v Sloveniji« (Dimitrievski idr. 2014:30). Namen prireditve ostaja z leti enak: »na enem mestu združevati ter predstavljati makedonsko, slovensko, srbsko, hrvaško, bošnjaško in črnogorsko folklorno tradicijo, z odprtostjo do še katere«. ¹³

Podobno so tudi srbske folklorne skupine začele organizirano predstavljati svoje delovanje v Sloveniji. Zaradi številčnosti in velike aktivnosti srbskih folklornih skupin je *Društvo Srbska skupnost* iz Ljubljane leta 2001 začelo organizirati *Srečanje srbskih folklornih skupin iz Slovenije*, ki se je nato odvijalo naslednjih pet let. Po mnenju Jovana Mijalkovića, ki je v okviru *Društva Srbska skupnost* vodil organizacijo teh srečanj, so bila prva srečanja revijalnega značaja in brez strokovnih evalvacij, predvsem z namenom predstavitve delovanja posameznih skupin in druženja; tudi kakovost programa je bila v začetku na razmeroma nizki ravni (Jovan Mijalković, intervju, 23. 10. 2017). Iz poročila 4. srečanja leta 2004 pa že razberemo, da je kakovost odrskih postavitvev in

13 17. Etno-folk festival (<http://sokultura.si/wp/aktualno/17-etno-folk-festival/>).

plesna tehnika izvajalcev v primerjavi s prejšnjimi leti na višji ravni (Mijalković 2005:56). Hkrati je v poročilu izpostavljeno, da imajo nekateri avtorji plesnih postavitev premalo lastnega znanja, ustvarjalnosti in kreativnosti ter da pogosto koreografije ali dele koreografij brez dovoljenja prevzemajo od drugih skupin, zato bi bilo potrebno sistematično izobraževanje mladih koreografov in plesalcev na seminarjih v Srbiji in v Sloveniji.

4.3 Vključevanje v organiziran sistem srečanj, evalvacij in izobraževanj JSKD

Folklorne skupine manjšinskih etničnih skupnosti so se postopoma začele vključevati tudi v organiziran sistem srečanj, evalvacij in izobraževanj, s katerimi JSKD spodbuja in usmerja delovanje folklornih skupin na Slovenskem. Do leta 2008 so se posamezne folklorne skupine manjšinskih etničnih skupnosti predstavljale na območnih in regijskih srečanjih skupaj s slovenskimi folklornimi skupinami,¹⁴ njihov nastop pa je ocenjeval strokovni spremljevalec, ki je spremljal slovenske skupine ter jih z napotki usmerjal. V tem obdobju so bili najbolj primerni strokovni ocenjevalci na srečanjih, na katerih so sodelovale tudi folklorne skupine manjšinskih etničnih skupnosti, predvsem tisti, ki so v obdobju nekdanje Jugoslavije vodili uveljavljene folklorne skupine na Slovenskem, ki so izvajale programe iz celotne Jugoslavije, in s tem razmeroma dobro poznali tudi izročilo drugih republik Jugoslavije (Jovan Mijalković, intervju, 23. 10. 2017; Bojan Knific, intervju, 14. 9. 2018).

Zaradi vse večjega števila folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti, ki so se začele udeleževati srečanj v okviru JSKD, so se leta 2008 odločili za organizacijo posebnih srečanj zanje (Vesna Bajić Stojiljković 2010:148). Tega leta je bilo organizirano le eno srečanje za celotno Slovenijo, izvedeno pa je bilo na Gorenjskem, kjer je bilo aktivnih tudi največ takšnih skupin v Sloveniji. Na srečanju so sodelovale različne folklorne skupine: dve makedonski, dve srbski in ena bošnjaška, vse pa so delovale na Gorenjskem (Kranj, Jesenice). Podobna udeležba je bila tudi na srečanju leta 2009, ki je bilo prav tako organizirano le enkrat, ponovno v isti regiji.

V letu 2010 so na JSKD želeli bolj sistematično in celovito pristopiti k organizaciji srečanj folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti. Vsem manjšinskim kulturnim društvom so konec leta 2009 poslali dopis z obvestilom o organizaciji srečanj in vabilom k sodelovanju:

14 Tako je npr. Folklorna skupina *Moravac*, ki je delovala kot folklorna sekcija *Društva Srbska skupnost* iz Ljubljane, od leta 2002 vsako leto sodelovala na regijskem srečanju folklornih skupin območja, kamor je sodila.

Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti v sezoni 2009/2010 v sodelovanju s kulturnimi društvi pripravlja srečanja folklornih skupin (otroških, mladinskih, odraslih, veteranskih ...), ki delujejo v Sloveniji in poustvarjajo plesno in glasbeno izročilo drugih narodov in narodnosti (hrvaško, srbsko, bošnjaško, makedonsko, albansko, črnogorsko in drugo). Ker si zelo želimo, da bi se na srečanjih predstavilo čim več skupin, pripravljamo štiri razpise [...], s tem dopisom pa vas želimo seznaniti s srečanji, da se boste nanje lahko pravočasno pripravili (JSKD 2009).

Srečanja so po ustaljenem vzoru organizirali v obliki regijskih srečanj, ki so razdelila območje Slovenije v štiri enote, kar je nekoliko manj kot za srečanje slovenskih folklornih skupin. V dopisu je tudi navedeno, da so srečanja namenjena »spoznavanju, spremljanju in spodbujanju kakovosti društev in skupin, kot tudi vodenju evidence o društvih, ki so aktivna na področju poustvarjanja kulturne dediščine drugih narodov in narodnosti v Sloveniji« (JSKD 2009).

Poziv JSKD in drugačna organizacija srečanj sta očitno pripomogla k številnejši udeležbi folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti. Tako je na srečanjih leta 2010 sodelovalo že 14 folklornih skupin: 8 srbskih, 2 makedonski, 2 bošnjaški in 2 hrvaški. Vendar se veliko folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti srečanja ni udeležilo, kar je navedeno tudi v poročilu o »srečanjih folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti« (Bajić Stojiljković 2010), v katerem je izpostavljeno, da je udeležba folklornih skupin na srečanjih zaradi različnih vzrokov precej slaba, saj je tovrstnih skupin v Sloveniji veliko več, kot jih sodeluje na srečanjih. Kot izjema so navedene srbske folklorne skupine, ki so se srečanj v organizaciji JSKD začele množično udeleževati. V zaključku poročila je dodano, da so strokovni posveti po nastopih na srečanjih, ki jih vodi poseben strokovni spremljevalec za folklorne skupine manjšinskih etničnih skupin,¹⁵ zelo koristni za sodelujoče, saj dobijo skupine poleg mnenj, nasvetov in usmeritev strokovnega spremljevalca tudi priložnost za medsebojno spoznavanje, izmenjavo mnenj, izkušenj in pogovor.

Praksa organiziranja posebnih srečanj za folklorne skupine manjšinskih etničnih skupnosti v obliki štirih regijskih srečanj se je obdržala tudi v naslednjih letih, z leti pa je naraščalo tudi število sodelujočih skupin. Tako je npr. na

¹⁵ Srečanja folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti, ki so bila organizirana v okviru JSKD, je vse od začetka strokovno spremljal poseben strokovni spremljevalec, ki je bil povezan z etničnimi manjšinskimi skupnostmi. Tako so na JSKD že v vabilu k prvemu srečanju posebej izpostavili, da si bo srečanje: »ogledala strokovna spremljevalka Vesna Bajić Stojiljković, univ. dipl. etnomuzikologinja, in po njem podala mnenje o predstavljenih programih« (JSKD 2009). V prvih letih organiziranja srečanj je poleg Vesne Bajić Stojiljković srečanja strokovno spremljal tudi Jovan Mijalković.

srečanjih v sezoni 2011/2012 sodelovalo skupaj že 25 skupin, med njimi tudi otroške folklorne skupine (Mijalković 2012). Trend naraščanja števila sodelujočih skupin, raznovrstnost programa in povečanje števila otroških skupin je razbrati tudi iz poročil v naslednjih letih (prim. Bajić Stojiljković 2013).

Naraščanje števila in aktivnosti folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti, ki so bile aktivno vključene v sistem srečanj, evalvacij in usmerjanja ljubiteljske kulturne dejavnosti v Sloveniji, pa ni bilo le odraz želja in potreb po bolj organiziranem predstavljanju folklornih skupin, medsebojnem spoznavanju, spodbujanju delovanja in skrbi za kakovostno rast. Vključevanje v okvir JSKD je namreč omogočalo skupinam in društvom manjšinskih skupnosti tudi uspešnejše kandidiranje za finančno podporo. To je razvidno že iz prej omenjenega dopisa, ki so ga leta 2009 z JSKD poslali manjšinskim kulturnim društvom z vabilom na udeležbo srečanj:

Poleg tega udeležba na srečanjih omogoča enoten in neposreden vpogled v delovanje društev, kar je pomembno tudi na drugih področjih (npr. pri razpisih JSKD, Ministrstva za kulturo, občinskih razpisih in podobno). [...] Hkrati izkoriščamo priložnost in vas obveščamo, da bo Javni poziv za izbor kulturnih projektov na področju različnih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v Republiki Sloveniji letos prvič izveden prek Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti (JSKD). [...] Vabimo vas, da na ta poziv prijavite kakovostne projekte z jasno vsebinsko zasnovo (JSKD 2009).

Finančna podpora slovenskih ustanov je za delovanje manjšinskih etničnih društev zelo pomembna, kar je pogosto poudarjeno; nekatera etnična kulturna društva so bila celo formalno institucionalizirana v obliki kulturnih društev predvsem z namenom lažjega pridobivanja finančnih sredstev na razpisih državnih ustanov (prim. Bejtullahu 2016; Jovan Mijalković, intervju, 23. 10. 2017; Bojan Knific, intervju, 14. 9. 2018). O financiranju delovanja društev v okviru *Zveze makedonskih kulturnih društev v Sloveniji* so npr. izpostavili, da je bila ena ključnih aktivnosti Zveze zagotoviti financiranje njihovih društev, ter dodali, da so njihova društva največji delež sredstev pridobivala ravno na razpisih današnjega JSKD in Ministrstva za kulturo – oddelka za manjšinsko in priseljsko problematiko (Dimitrievski idr. 2014:28). Z leti, ko je število manjšinskih etničnih društev naraščalo, se je tudi število prosilcev za sredstva iz omenjenih virov hitro povečevalo. Zaradi naraščanja števila prosilcev in prijavljenih projektov pri razmeroma enaki ravni finančnih sredstev so se začeli dvigovati tudi kriteriji za dodelitev finančnih sredstev na razpisih. Eden od pomembnih kriterijev, ki jih je uvedel JSKD za dodelitev finančne podpore

projektom v sklopu »folklorne dejavnosti«, je bila udeležba na regijskih srečanjih, dobra ocena nastopa pa je povečala možnost odobritve finančne podpore (prim. Bejtullahu 2016:173). S tem se je še povečal pomen sodelovanja na srečanjih v okviru JSKD in evalvacije nastopov skupin, ki jo je opravljal strokovni spremljevalec. Posledično pa je takšen način strokovnega spremljanja, usmerjanja in financiranja vplival tudi na repertoar folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti, na način predstavljanja glasbeno-plesnega izročila, ter delovanje tovrstnih skupin.

5 Sklepna razmišljanja

Na delovanje folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti na Slovenskem močno vpliva tudi interes in podpora matične države ter njen odnos do izseljencev in kulturne politike. Ta se lahko odraža na različne načine, tudi v obliki finančne, moralne in strokovne pomoči, ki jo manjšinskim etničnim skupnostim zagotavlja matična država. Zato je delovanje folklornih skupin različnih manjšinskih etničnih skupnosti v Sloveniji precej različno izpostavljeno, organizirano in uveljavljeno ter bi zahtevalo zelo individualno obravnavo.

Tudi v Sloveniji na usmerjenost in delovanje folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti vpliva globalna mreža posameznih izseljenskih etničnih skupnosti po svetu, kot to za Avstralijo ugotavlja J. Mollenhauer za irske in hrvaške folklorne skupine (Mollenhauer 2018:1). Kot primer lahko navedemo folklorne skupine srbske manjšinske skupnosti, ki so najbolj aktivne in prepoznavne med folklornimi skupinami v Sloveniji. To je najverjetneje tudi odraz velikega vpliva in veljave *Evropskega prvenstva srbskih folklornih skupin v izseljenstvu* (*Evropska smotra srpskog folkloru Srba u diaspori*), ki predstavlja najbolj množičen in cenjen folklorni dogodek za srbske izseljence in »najpomembnejši sodobni fenomen za Srbe v izseljenstvu« (Rašić 2016:1023); še posebej tiste, ki so organizirani v klube, saj nekateri klubi delujejo samo zaradi možnosti sodelovanja na tem dogodku (Rašić 2016:1007). Ravno organiziranje te vsakoletne prireditve in velika želja folklornih skupin po sodelovanju sta po mnenju nekaterih zelo pripomogla k »razvoju srbskih folklornih skupin« (Glamočanin 2012:131).

V aktivnostih in programu folklornih skupin se na različnih ravneh odražajo tudi politične ideologije matičnih držav in novo oblikovane identitete izseljencev. Pri tem lahko prihaja do že omenjenega kulturnega nacionalizma na daljavo, ki ga je Sau-ling Wong opredelila na primeru plesa med kitajskimi

izseljenci v ZDA (Wong 2010).¹⁶ Tudi podrobnejša analiza že omenjenega *Evropskega prvenstva srbskih folklornih skupin v izseljenstvu* je pokazala, da prireditev le navidezno postavlja v ospredje kulturno dogajanje zunaj političnih okvirov, kjer naj bi bili pomembni »avtentičnost«, »tradicija« in »identiteta«. Dogodek je v resnici močno prežet s politično ideologijo matične države, ima veliko ekonomsko in komercialno ozadje, s svojim izrazitim tekmovalnim značajem pa pogosto onemogoča povezovanje, sodelovanje in krepitev medsebojnih odnosov med srbskimi društvi izseljencev (Rašić 2016).

Delovanje folklornih skupin, ki predstavljajo slovensko glasbeno-plesno izročilo, je zasnovano na izrazito ljubiteljskih temeljih. To pomeni tako ljubiteljsko umetniško poustvarjanje (glasbeno-plesno izvajanje) kot ustvarjanje (koreografiranje plesov, prirejanje glasbe) ter strokovno svetovanje in vodenje folklornih skupin, kar onemogoča poklicno delo in vir za preživljanje. Pri folklornih skupinah manjšinskih etničnih skupin pa je kljub bistveno manjšemu številu skupin zaznati obrise profesionalizacije dejavnosti, še zlasti, ko je ta podprta tudi s strani matične države in ni vezana le na slovenski prostor. Oba pristopa imata nekatere prednosti in slabosti, pri folklornih skupinah pa lahko povzročata občutek neenakih možnosti za delovanje.

Na delovanje folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti je treba gledati kot na kompleksno dejavnost, na katero vpliva veliko dejavnikov. Folklorne skupine delujejo v okolju zunaj matične domovine in so formalno vpete v organizirano ljubiteljsko kulturno dejavnost na Slovenskem z vzpostavljenim sistemom strokovnega spremljanja, usmerjanja in financiranja, hkrati pa predstavljajo institucionalno organizirano delovanje pripadnikov etničnih manjšinskih skupnosti, ki je pogosto povezana z oblikovanjem nove identitete priseljencev, temelječe na krepitvi etnične in kulturne pripadnosti ter potrebi po povezovanju z matičnimi narodi. Razumevanje različnih dejavnikov, ki sooblikujejo folklorno dejavnost, omogoča lažje razumevanje organiziranja in delovanja folklornih skupin v Sloveniji in medsebojnega spoštovanja, hkrati pa boljšo integracijo folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti v sistem ljubiteljske kulture in obogatitev kulturnega delovanja v slovenskem prostoru.

Literatura

Bajić Stojiljković, Vesna. 2010. »Ples nas združuje: Srečanja folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti«. *Folklor* 6:148–151.

¹⁶ Sau-ling Wong se sklicuje na tiste glasbenoplesne prakse med izseljenci, ki v spremenjenih okoliščinah pridobivajo občutek legitimnosti in avtentičnosti ter se vsebinsko navezujejo na kulturo nacionalne (matične) države, od katere so izvjalci sedaj fizično ločeni.

- Bajić Stojiljković, Vesna. 2013. »Aktivnosti folklornih, pevskih in godčevskih skupin manjšinskih etničnih skupnosti v sezoni 2012/13«. *Folkloristik* 9:133–134.
- Bejtullahu, Alma. 2016. »Glasba in ples narodnih manjšin v Sloveniji: Nacionalna identiteta, eksotika, past stroke«. *Traditiones* 45/2:159–176. doi:10.3986/Traditio2016450210.
- Dimitrievski, Ilija idr., ur. 2014. *20 let uspešnega delovanja Zveze makedonskih kulturnih društev Slovenije: 1994–2014*. Ljubljana: Zveza makedonskih kulturnih društev Slovenije. <http://www.mkd-kim.si/monografija/zveza/slo.pdf>.
- Glamočanin, Milan. 2010. »Organiziranje pripadnikov srbske skupnosti v kulturna društva v Sloveniji«. *Folkloristik* 6:124–127.
- Glamočanin, Milan. 2012. »Kulturno društvo Brdo iz Kranja piše zgodovino«. *Folkloristik* 8:131–133.
- JSKD. 2009. »Dopis kulturnim društvom«, 15. 11. 2009. Tipkopis.
- Knific, Bojan. 2010. »Folkloriziranje plesnega izročila: Prostorske, časovne in družbene razsežnosti ljudskih in folklornih plesov«. *Etnolog* 20:115–134.
- Knific, Bojan. 2013. »Interpretiranje plesnega izročila: Lokalno, nacionalno in nadnacionalno«. *Traditiones* 42/1:125–142. doi:10.3986/Traditio2013420107.
- Kržišnik-Bukić, Vera. 2008. »Narodnomanjšinsko vprašanje v Sloveniji po razpadu Jugoslavije: O družbeni upravičenosti vprašanja statusa narodnih manjšin Albancem, Bošnjakom, Črnogorcem, Hrvatom, Makedoncem in Srbom v Republiki Sloveniji s Predlogi za urejanje njihovega narodnomanjšinskega položaja«. *Razprave in Gradivo* 56–57:120–156.
- Kunej, Rebeka. 2004. »Nekateri pojavi plesnega folklorizma v Beli krajini do 2. svetovne vojne«. *Traditiones* 33/2:181–192.
- Kunej, Rebeka. 2009. »Globok vtis folklornega festivala: Mariborski folklorni festival leta 1939«. *Folkloristik* 5:13–17.
- Kunej, Rebeka. 2018. »Leaders and Followers: Artistic Leaderships and Stage Presentations of Folk Dances in a Slovenian Folklore Ensemble«. V: *Folklore Revival Movements in Europe Post 1950: Shifting Contexts and Perspectives*, ur. Daniela Stavělová in Theresa J. Buckland, 257–277. Praga: Institute of Ethnology of the Czech Academy of Sciences.
- Kunej, Rebeka. 2020. »From Kolo to Polka: Folk Dance Ensembles in Slovenia after 1991«. V: *Tradition and Transition*, ur. Sonja Zdravkova Djeparoska, 15–28. Skopje: ICTM National Committee of Macedonia.

- Kunej, Rebeka in Drago Kunej. 2016. »Folklorna skupina v diaspori: Soočanje tradicije in ustvarjalnosti v Ameriki«. *Etnolog* 26:49–64.
- Mijalković, Jovan. 2005. »4. Srečanje srbskih folklornih skupin iz Slovenije«. *Folklornik* 1:56.
- Mijalković, Jovan. 2012. »Poročilo o regijskih srečanjih folklornih skupin manjšinskih etničnih skupnosti – 2011/2012«. *Folklornik* 8:130.
- Mollenhauer, Jeanette. »Dance in Diaspora: The Politics of Practice«. Paper presented at Power, Politics and the Dancing Body; Dance Research Forum Ireland Conference, Limerick, June 2018:1–8.
- Nahachewsky, Andriy. 2012. *Ukrainian Dance: A Cross-Cultural Approach*. Jefferson, N.C: McFarland & Co.
- Perić Kaselj, Marina, Aleksandar Vukić in Jelena Zlatković Winter. 2016. »Croatian Ethnic Associations in Slovenia: Historical Context and the Ethnic Situation«. *Dve domovini/Two Homelands* 34:105–115.
- Petkovski, Filip. 2016. »Professional Folk Dance Ensembles in Eastern Europe and the Presentation of Folk Dance on Stage«. V: *Music and Dance in Southern Europe: New Scopes of Research and Action*, ur. Liz Mellish, Nick Green in Mirjana Zakić. Beograd: ICTM Study Group on Music and Dance in Southeastern Europe; Faculty of Music, University of Belgrade, 173–178.
- Rašić, Miloš. 2016. »'Praznovanje sopstva': Evropska smotra srpskog folklor kao mesto konstrukcije i komoditizacije identiteta«. *Etnoantropološki problemi* 2/4:1051–1026.
- Shay, Anthony. 2016. *Ethno Identity Dance for Sex, Fun and Profit: Staging Popular Dances around the World*. London: Palgrave Macmillan.
- Šivic, Urša. 2019. »History of public call for funding in the field of the cultural activities of ethnic minority communities and immigrants«. *Muzikološki zbornik/Musicological Annual* 55/2:133–153.
- Wong, Sau-ling C. 2010. »Dancing in the Diaspora: Cultural Long-Distance Nationalism and the Staging of Chineseness by San Francisco's Chinese Folk Dance Association«. *Journal of Transnational American Studies* 2/1: Chapter 15. <http://escholarship.org/uc/item/50k6k78p>.
- Wrzen, Louise. 2005. »Diasporic Experiences: Mediating Time, Memory and Identity in Górale Performance«. *Musicultures* 32:34–51.
- Zveza sindikatov Jugoslavije. 1949. Spored plesov in izvajalcev na tekmi folklornih plesnih skupin sindikalnih kulturno-umetniških društev in sindikalnih podružnic. Letak.

Specifics of the Functioning of Folklore Groups of the Ethnic Minority Communities in Slovenia

SUMMARY

The chapter takes into consideration folklore groups operating within ethnic minority communities in Slovenia. Despite the long tradition of folklore groups in Slovenia, the Albanian, Bosniak, Croatian, Macedonian, Montenegrin, and Serbian folklore groups were formed only after the break-up of Yugoslavia in 1991, when political changes repositioned the ethnic Slovenian majority and residents originating in former Yugoslav republics into the relation Us and Others, respectively. The ethnic minorities felt the need to strengthen their ethnic and cultural identities, to seek ties with their native republics, and to institutionalize their activities in cultural societies. My research focuses on the folklore groups which are often associated with the most active, participatory, and representative activities of ethnic minority communities. The study elaborates on aspects of the organization, institutionalization, professional guidance, and integration into the system of amateur culture in Slovenia, and on the operational specifics of minority folklore groups which relate them to each other and at the same time separate them from other folklore groups in Slovenia.